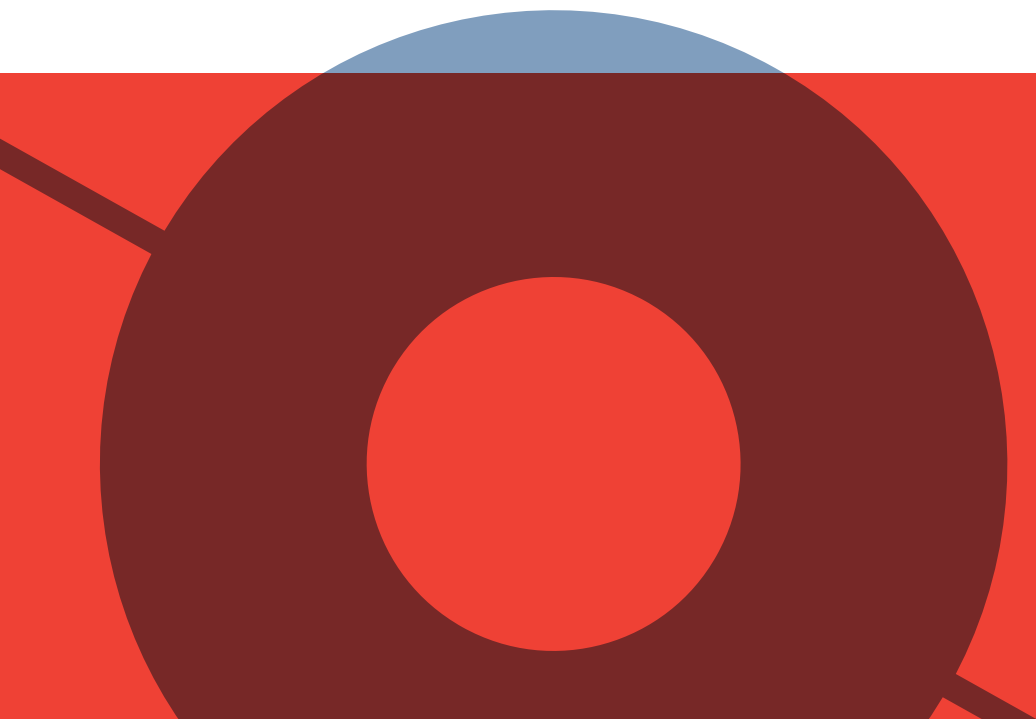

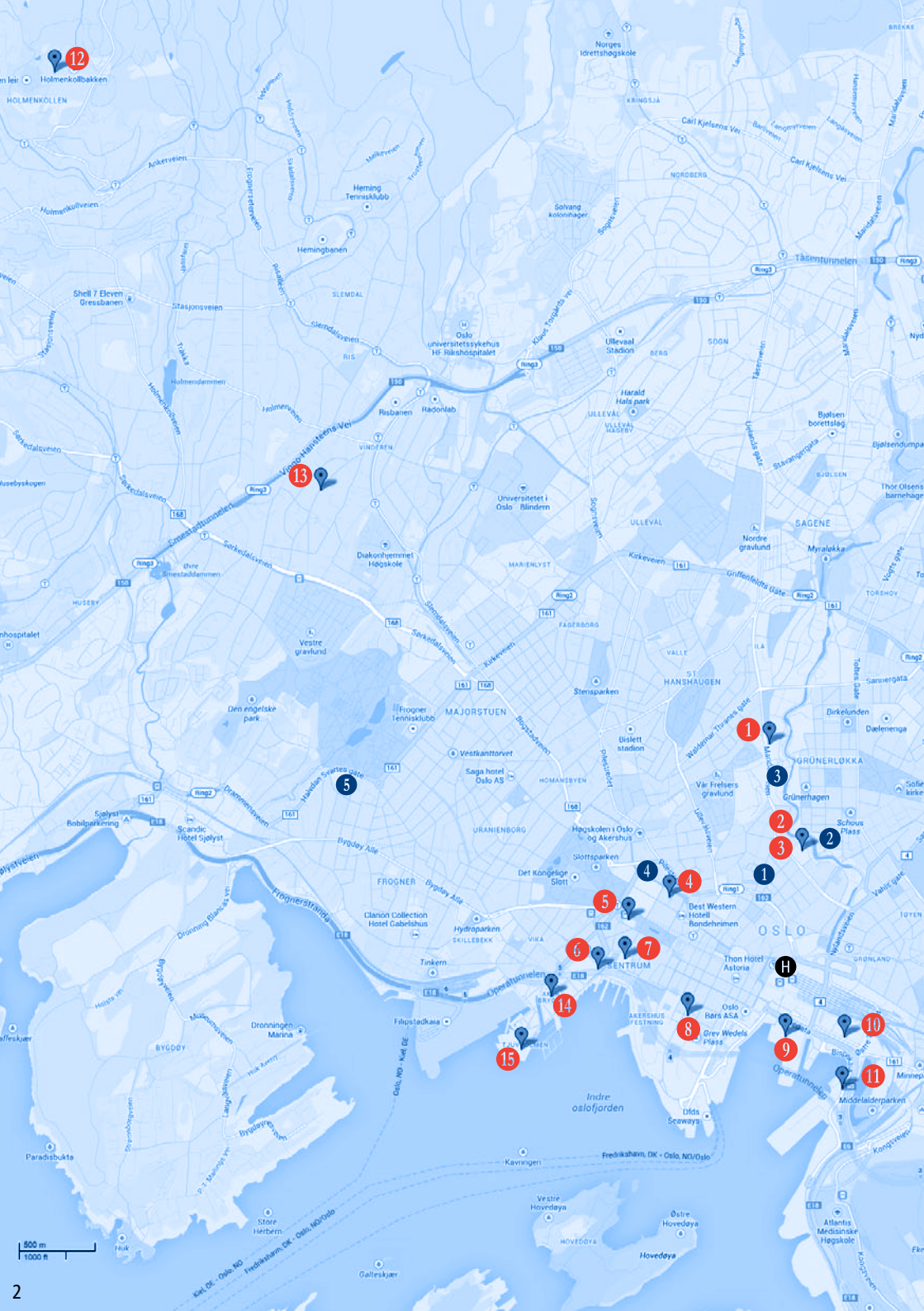

19-22 september 2013

Welcome Behind the Green Door

Een vierdaagse architectuurreis naar Oslo

12
Holmenkollen

13

5

1

3

2

3

4

4

5

6

7

14

15

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

500 m
1000 ft

Praktisch

Vluchtgegevens

Scandinavian Airlines

19/9/13	SK4744	10u55	Brussels airport	→	12u50	Oslo airport
22/9/13	SK4745	16u15	Oslo airport	→	18u15	Brussels airport

Luchthaven Oslo Gardermoen

Edvard Munchs veg, 2061 Gardermoen, Noorwegen

Tel: +47 64 81 20 00

Wisselkoers

1,00 EUR = +/- 8,07 NOK

Hotel

Scandic Byporten

Jernbanetorget 6, 0154 Oslo, Noorwegen

Tel: +47 23 15 55 00

Lunch en diner aangeboden door sponsors

Vrijdag 19 september, 13u30

Brasserie Sanguine, Restauranhuset Operaen,

Kirsten Flagstads plass 1, 0105 Oslo

Tel: +47 21 42 21 42

Zaterdag 20 september, 19u

Restaurant Grilleriet

Storgata 21-23, 0184 Oslo

Tel: +47 22 83 56 00

Contactpersonen Architectuurwijzer

Roel De Ridder: +32 479 82 29 89

Dimitri Minten: +32 486 88 38 69

Tim Vekemans: +32 478 27 82 36

Colofon

Redactie:

Hannelore Goyens

Productie:

Iris Peeters

Eindredactie:

Lieve Drooghmans, Pianta

Vormgeving:

Tim Willems, Shakkei

Oplage:

55 exemplaren

Verantwoordelijke uitgever: Architectuurwijzer vzw, Postbus 80, 3500 Hasselt

Donderdag 19 september 2013

09u00 Verzamelen aan incheckbalie luchthaven Brussel

10u55 Vertrek vliegtuig

12u50 Aankomst luchthaven Oslo Gardermoen

13u30 Transfer met bus naar hotel

14u00 Check-in hotel Scandic Byporten

15u45 Verzamelen lobby Scandic Byporten

15u50 Wandeling naar AHO (30 min)

16u30 AHO The Oslo School of Architecture and Design, Jarmund/Vignsnes AS **1**

Rondleiding door architect Einar Jarmund

17u30 Wandeling naar DogA (15 min)

18u00 DogA The Norwegian Centre for Design and Architecture, Jensen & Skodvin Architects **2**

OAT 2013 Opening party **3**

Vrijdag 20 september 2013

07u30 Ontbijt

09u25 Verzamelen lobby Scandic Byporten

09u30 Wandeling met Raf De Saeger:

Gyldendal Norsk Forlag, Sverre Fehn **4**

Nationaltheatret, Henrik Bull **5**

Nobel Peace Center, David Adjaye **6**

Rådhus Oslo, Arneberg en Poulsson **7**

10u55 Nasjonalmuseet, The National Museum of Architecture, Christian Heinrich Grosch en uitbreiding door Sverre Fehn **8**

Lezing Noorse architectuur door Raf De Saeger

Lezing Nasjonalmuseet door Nina Berre, directeur architectuur

12u00 Museumbezoek

Expo Far-out voices: Experiments with architecture before the institutionalisation of green.

Expo Under 40. Young Norwegian Architecture 2013.

13u00 Wandeling naar Operahuset

13u30 Lunch Brasserie Sanguine, aangeboden door onze sponsors

15u00 Operahuset Oslo, Snøhetta **9**

16u15 Wandeling met Raf De Saeger

The Barcode Project o.a. MVRDV, Snøhetta, a-lab, Dark, ... **10**

Sørenga Housing area **11**

Programma

Hai **1**

Calmeyers gate 6, 0183 Oslo

De beste restaurants vind je op plaatsen waar je het niet verwacht. In een obscure straat vlakbij het koude regeringskwartier ligt Hai, een schijnbaar onbeduidend Vietnamees restaurant. Maar schijn bedriegt. In Hai eet je de beste Aziatische maaltijden van Oslo aan betaalbare prijzen.

Héérlijke gerechten, héérlijke bediening. Nummer 17 is een aanrader!

Delicatessen **2**

Søndre gate 8, 0550 Oslo

De naam van dit tapasrestaurant laat niets aan de verbeelding over. Heerlijke tapas in één van Oslo's meest bruisende wijken. De oevers van de Akerselv, de rivier die door Oslo loopt, is de perfecte locatie voor het hippe halfopen restaurant. De leukste bars en clubs liggen vlak om de hoek. Ideaal dus voor een geslaagd avondje uit.

Mathallen **3**

Maridalsveien 17, 0175 Oslo

Sinds de opening in oktober 2012 is het nog niet rustig geweest in de delicatesseshallen van Oslo. Hier vind je het beste van wat Noorwegen op culinair gebied te bieden heeft. Honing, kazen, verse vis en fris bier. En veel gratis proevertjes, dat hoort er natuurlijk bij. Mathallen is het sluitstuk van de heropleving van het oude industriële kwartier Vulkan in Grünerløkka. Wandel vanaf hier de rivier naar beneden, langs heuse watervallen en idyllische rotspartijen, tot je aan de monding in het fjord uitkomt. Adembenemend.

Meer restaurants in Oslo

Zaterdag 21 september 2013

- 07u30** Ontbijt
- 08u35** Verzamelen lobby Scandic Byporten
- 08u40** Wandeling naar DogA
- 09u00** Lezing Maarten Gielen – Rotor: curatorschap "Behind the Green Door" ³
- 10u30** Metro naar Holmenkollen Ski Jump
Metro - 1 - Ellingsrudåsen/Frognerseteren -
Richting: Frognerseteren
- 11u30** Holmenkollen Ski Jump, JDS Architects ¹²
- 12u30** Lunchtijd
- 14u15** Metro naar Villa Stenersen
Metro - 1 - Ellingsrudåsen/Frognerseteren -
Richting: Helsfyr
- 15u00** Villa Stenersen, Arne Krosmo ¹³
- 16u15** Metro Aker Brygge
Metro - 5 - Østerås/Vestli - Richting: Ringen
- 17u00** Wandeling met Raf De Saeger:
Aker Brygge & Tjuvholmen ¹⁴
Astrup Fearley Museum, Renzo Piano BW ¹⁵
- 19u00** Diner restaurant Grilleriet, aangeboden door onze sponsors

Zondag 22 september 2013

- 07u00** Ontbijt
- 07u45** Verzamelen lobby Scandic Byporten
- 08u00** Bus naar Hamar
- 10u00** Hedmark Museum, Hamar, Sverre Fehn ¹⁶
Glazen overkapping ruïne middeleeuwse
kathedraal, Hamar, Lund & Slaatto ¹⁷
- 11u30** Bus naar Hamar Rådhus
- 11u45** Hamar Rådhus, Snøhetta ¹⁸
- 13u00** Bus naar luchthaven Oslo Gardermoen
- 14u15** Verzamelen aan incheckbalie luchthaven Oslo
- 16u15** Vertrek vliegtuig
- 18u15** Aankomst luchthaven Brussel

The National Gallery: expo Munch 150 ⁴

Universitetsgata 13, 0164 Oslo

Het hele jaar 2013 viert Noorwegen het Munch Jubileum, de 150^e verjaardag van Edvard Munch. Vele evenementen en tentoonstellingen worden door het hele land georganiseerd als hommage aan de meest beroemde Noorse kunstenaar. Open tot 17u.

Vigelandsmuseum ⁵

Nobels gate 32, 0268 Oslo

Het Vigelandpark in het Frognerpark is beslist een bezoekje waard. De beeldhouwer Gustav Vigeland (1869-1943) werkte dertig jaar lang aan zijn monumentale beeldenwereld van mensen en dieren uit ijzer, brons en steen. In 1921 stond Gustav Vigeland al zijn originele modellen aan Oslo af. De stad kreeg ook de rechten op alle uitgevoerde en toekomstige werken. In ruil daarvoor richtte de stad een speciaal gebouw op, dat hij tot aan zijn dood als atelier, werkplaats en woning gebruikte. Sinds 1947 is het gebouw als museum ingericht.

AHO, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo ① (Oslo School of Architecture and Design)

bouwjaar: 1938

verbouwd: 2000-2001

Maridalsveien 29, Oslo

Jarmund/Vignæs AS Architects MNAL

Vanaf het Maridalenmeer ten noorden van Oslo stroomt de rivier 'Akerselven' door de stad naar het Oslofjord in Bjørvika. Lange tijd maakten fabrieken en industrieën zich meester van de oevers van de Akerselven. Nu de industriële activiteiten verhuisd zijn naar de stadsrand greep de stad de kans om deze zone te ontwikkelen tot de groene en culturele long van Oslo. Vandaag is deze site uitgegroeid tot een plaats waar kunst, design en architectuur een forum krijgen. Op nauwelijks 1 km van elkaar vonden DogA (JSA), Dansens Hus (LPO i.s.m. Snøhetta), Vulkan, Grünerlokka Silowoningen, AHO (Jarmun & Vignæs) en Snøhetta's School of Performing Arts een onderdak in oude fabrieksgebouwen. Aan de monding van de rivier in Bjørvika bouwde Snøhetta de opera.

De architecten Einar Jarmund en Håkon Vignæs bewezen in staat te zijn om de bestaande bebouwde omgeving - vaak een dwingende partner - tot hun bondgenoot te maken. Het bestaande industriële gebouw (1938), dat als een 'landmark' de omgeving domineert, vulden zij aan met één enkele beweging die vanuit het natuurlijke landschap het gebouw wordt binnengebracht. De bestaande structuur kreeg erkenning, kijk maar naar de solide betonnen balken en kolommen en het oude metselwerk.

DogA, Norsk Design- og Arkitektursenter ② (Norwegian Centre for Design and Architecture)

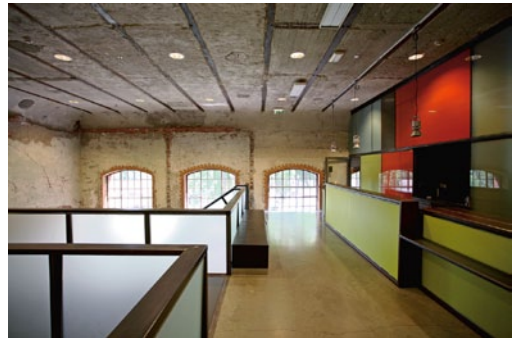
gebouwd: 1898, 1917 en 1948

verbouwd: 2003-2005

Hausmanns gate 16

Jensen og Skodvin Arkitekter AS

DogA, het Noorse Centrum voor Vormgeving en Bouwkunst, werd in 2005 opgericht door Norsk Form en de Noorse Design Council (NDC) als een ontmoetingsplaats voor design, architectuur en bijbehorende vakgebieden. Sinds 2005 huisvest het DogA diverse tentoonstellingsruimtes, vergaderzalen, een winkel, de kantoren van het Norsk Form en de Norwegian Design Council en tot slot een cafétaria en een restaurant.

OAT, Oslo arkitekturtriennale ³
main exhibition: Behind the Green Door
Architecture and the desire for sustainability
19 sept - 1 dec 2013
Hausmanns gate 16

De betonnen structuur van dit voormalige transformatorstation zat verstopt achter een klassicistische voorgevel aan de Hausmanns gate. Het gebouw bestond uit een verzameling van aanbouwen en bijgebouwen, gerealiseerd tussen 1898 en 1980. Jensen & Skodvin kozen ervoor om deze hectische geschiedenis van voortdurende fysieke verandering te onthullen door zoveel mogelijk 'stemmen uit het verleden' bloot te leggen. Ze kozen ervoor om de constructie in zijn brutaliteit te bewaren en te versterken. In dit ruïne-achtige landschap werden eenvoudige geometrische vormen uit staal en gelakt glas geplaatst. De sanitaire ruimtes werden ondergebracht in een kleine zone tussen het nieuwe en het oude gedeelte van het gebouw. De beschikbare oppervlakte was echter te klein en om ruimte te besparen werden alle hoeken van de sanitaire ruimtes afgesneden. De ronde vormen die op het grondplan ontstonden, zijn gerealiseerd in 8 mm dikke staalplaat. Ze werden op maat geplooid op een scheepswerf in zuid-Noorwegen.

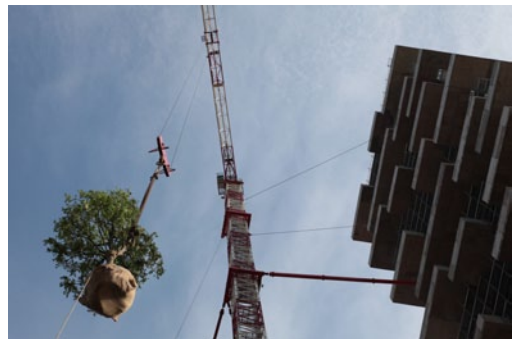
DogA werd in 2006 bekroond met de National Building Prize, in 2007 met de Stad-prijs en in 2008 kreeg DagA de St. Olav's Rose, het symbool van het Noorse erfgoed. Loop ook even binnen bij de burens, Kulturkirken Jakob.

Oslo
Architecture
Triennale
2013

Rotor en Criticat zijn de curatoren van de Oslo Architecture Triennale (OAT) in 2013. Rotor is een Brussels collectief van architecten, ontwerpers en kunstenaars dat in zijn ontwerpen vaak werkt rond recyclage en duurzaamheid. Ze cureerden onder meer al het Belgisch paviljoen op de Biennale van Venetië in 2010 en de grote OMA-tentoonstelling in het Barbican in Londen in 2011. Ondertussen raakte ook bekend dat de architectuurwedstrijd die de stad Brussel uitschreef voor de rehabilitatie van de industriële gebouwen waar het MAD (Mode and Design Center) zal gehuisvest worden, gewonnen werd door door het team van Rotor en Vers plus de bien-être.

Het Franse tijdschrift architectuurkritiek Criticat is een onafhankelijk Frans tijdschrift gesticht door een groep van architecten, historici en critici. Hun ambitie voor de Oslo Triennale is niet het synthetiseren van een handboek voor een duurzame samenleving, maar nuance te brengen in een domein dat gedomineerd wordt door slogans, een werkruimte te creëren waar twijfel mogelijk is. Ze dringen erop aan dat het gebruik van de term 'duurzaam' niet alleen mathematisch kan gebruikt worden, zoals nu dikwijls het geval is, maar dat er een blijvende nood is aan politiek en moreel debat.

Gyldendal Norsk Forlag 4

bouwjaar 2007

Sehesteds gate 4, Oslo

Sverre Fehn

Op een bouwblok afstand van de belangrijkste boulevard in Oslo bevindt zich een korte auto-vrije straat. Twee grote uitgeverijen hebben zich hier tegenover elkaar gevestigd. 'Aschehoug & Co' heeft de oostelijke zijde van het plein al in 1911 in beslag genomen. Sinds 2007 heeft ook de oudste uitgeverij van Oslo 'Gyldendal Norsk Forlag' zich aan de andere zijde van de voetgangersweg gevestigd. De uitgeverij is gehuisvest in een gebouw uit het begin van de twintigste eeuw. Architect Sverre Fehn weet de sfeer van het doorleefde gebouw te behouden. Oud en nieuw versterken elkaar.

Nationaltheatret 5

bouwjaren 1891-1899

Johanne Dybwads plass 1, Oslo

Henrik Bull

Het Nationaal Theater, ontworpen door architect Henrik Bull, is een monumentaal theatergebouw in het centrum van de Noorse hoofdstad dat in 1899 opende zijn deuren opende. Vandaag de dag is dit theater samen met 'Den Nationale Scene' en 'Det Norske Teatret' nog steeds één van de belangrijkste gebouwen van Noorwegen voor dramatische kunsten.

Het Nationaal Theater werd opgericht als een particuliere instelling en overleefde verschillende financiële crisissen. In 1929 besliste de Noorse regering om deze instelling financieel te ondersteunen.

Nobels Fredssenter 6

bouwjaar 2005

Brynjulf Bulls plass 1, Oslo

David Adjaye

Het Nobel Peace Center was van oorsprong een treinstation ontworpen door de architect Georg Bull. Van 1872 tot half de jaren tachtig reden er treinen in en uit. Daarna werd het gebouw een kantoor voor toeristische informatie en een persruimte voor het ministerie van buitenlandse zaken.

In 2002 werd de Britse architect David Adjaye aangesteld om een ontwerp te maken voor het NPC. Gezien het gebouw als geheel beschermd was, bleven de ingrepen minimaal. Adjaye experimenteerde met kleuren en high-tech materialen om het interieur vorm te geven.

Rådhus Oslo 7

bouwjaar 1950

Radhusplassen, Oslo

Arnstein Arneberg en Magnus Poulsson

Het in rode baksteen opgetrokken stadhuis ligt aan de haven van Oslo ter hoogte van Pipervika. De twee grote torens vormen het herkenningspunt van de stad. Elk jaar in december wordt in dit stadhuis de Nobelprijs voor de Vrede uitgereikt. Dit heeft ervoor gezorgd dat het stadhuis één van de bekendste gebouwen van Oslo is geworden. In juni 2005 werd het gebouw met 30,4% van de stemmen gekozen tot 'Oslo's gebouw van de eeuw'.

Het rådhus is ontworpen door de architecten Arnstein Arneberg en Magnus Poulsson. De bouw van het gemeentehuis begon in 1931, maar werd stilgelegd door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. In 1950 werd het gemeentehuis officieel geopend ter ere van de 900^e verjaardag van de stad Oslo. Ter ere van deze verjaardag werd ook aan vele Noorse kunstenaars gevraagd of zij een kunstwerk voor het stadhuis wilden maken. Zo werd het gebouw versierd met prachtige fresco's en sculpturen van Noorse kunstenaars zoals Edvard Munch en Henrik Sørensen.

National Museum of Art, Architecture & Design ⁸

gebouwd: 1830, uitgebreid: 2008

Bankplassen 3, Oslo

Christian Heinrich Grosch, uitbreiding door Sverre Fehn

Het Nasjonalmuseet ligt in het hart van de historische Christiania-wijk. De vleugel aan de Bankplassen is in 1830 gebouwd door Christian Heinrich Grosch als filiaal van de Nationale Bank. Sverre Fehn was verantwoordelijke voor de renovatie van het gebouw. Ook ontwierp hij het nieuwe tentoonstellingspaviljoen dat in 2008 zijn deuren opende.

Het was Fehns bedoeling om de site te versterken door de dialoog tussen het oude en het nieuwe deel met elkaar te verzoenen. Fehn vertaalde het nieuwe paviljoen in een introverte ruimte waar het daglicht en de omgeving een belangrijke rol spelen. Fehns vierkante uitbreiding bestaat uit een betonnen luifel met glazen zijwanden. Hierrond is een externe betonnen omwalling opgetrokken met enkele strategisch geplaatste sleuven erin als knipoog naar de Akershus-burcht.

Operahuset Oslo ⁹

bouwjaren 2004-2008

Kirsten Flagstads Plass 1, Bjørvika, Oslo

Snøhetta

Het Operahuis is een cultuurgebouw aan de monding van de rivier 'Akerselva' in Bjørvika. Dit gebouw werd in 2008 voltooid en is sindsdien de thuishaven van 'Den Norske Opera & Ballett'.

Na uitvoerige discussies werd er in 1999 besloten het bouwproject aan te vatten. Een architectuurwedstrijd met 350 deelnemers werd gewonnen door het Noorse ArchitectenBureau Snøhetta, die als visitekaartje ook reeds de Bibliotheca Alexandrina in het Egyptische Alexandrië kon voorleggen. Het project werd van 2003 tot 2007 door architect Tarald Lundevall uitgevoerd.

Het is de grootste cultuurtempel in Noorwegen sinds de Nidaros kathedraal die rond 1300 werd voltooid in Trondheim. De opera is afgewerkt met Italiaans marmer en wit graniet en lijkt als een ijsberg uit het water op te duiken. Binnen werd vooral eikenhout gebruikt. De dakconstructie kan als een groot hellend vlak worden benut vanwaar bezoekers een panoramisch zicht op Oslo geboden wordt. Bepaalde gedeeltes van dit dak zijn ook aangepast voor gebruik door skateboarders. De operazaal biedt plaats aan 1.364 personen. Het podium is 16m breed en 40m diep. Een ovale kandelaar, opgebouwd uit 5.800 handgemaakte kristallen, verlicht de operazaal. Twee kleinere zalen zijn geschikt voor 400 en 200 toeschouwers. Het operagebouw heeft 1.100 kamers en een totale oppervlakte van 38.500m².

In 2008 werd het bouwproject bekroond als cultuurgebouw op het World Architecture Festival in Barcelona. In 2009 werd het de winnaar van de European Union Prize for Contemporary Architecture (Mies van der Rohe Award).

The Barcode Project 10

bouwjaren 2003-2016

Dronning Eufemias gate, Oslo

A-lab, Dark Arkitekter, MVRDV

In 2003 won MVRDV samen met de Noorse architectenbureaus Dark en A-lab de wedstrijd voor het nieuwe stadsdeel in Bjørvika, een masterplan genaamd 'the Barcode Project'. Het masterplan omvat 220.000m² met zowel kantoren, huisvesting als commerciële en culturele ruimte. Het project 'The Barcode' heeft zijn naam te danken aan de smalle stroken waarin de site werd onderverdeeld. Elk van de 11 gebouwen heeft aan de ene zijde een gevel met uitzicht op de fjord, de andere zijde geeft uitzicht op het verkeersknooppunt. Dit ontwerp vormt een belangrijk voetgangervriendelijke zone voor de stad.

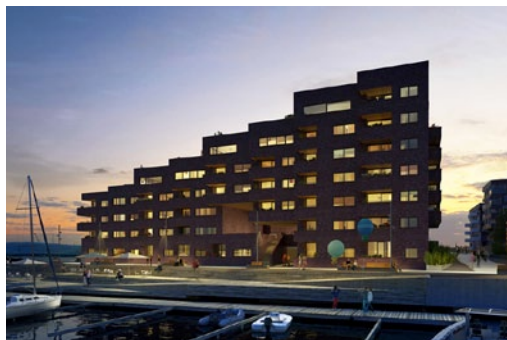
Sørenga Housing Area 11

bouwjaren 2006 - .

Sørenga, Oslo

LPO arkitekter

In 2006 won het Noorse architectenbureau 'LPO arkitekter' de ontwerpwedstrijd rond de ontwikkeling van de Sørenga-site. De site ligt op een pier aan de haven van Oslo en maakt deel uit van de grote Bjørvika-ontwikkeling. 8 woonblokken, ontworpen door Kari Nissen Brodtkorb, MAD, LPO en Jarmund en Vignsnes, voorzien in totaal in maar liefst 900 wooneenheden.

Holmenkollen Ski Jump ¹²

bouwjaar 2011

Kongeveien 5, Oslo

JDS Architects

Meer dan 100 jaar geleden stuwde een Noorse luitenant zichzelf 9,5 meter in de lucht. De sport van het schansspringen was geboren. Sinds 1892 verwelkomt het dorp 'Holmenkollen' legendarische wedstrijden. De site blijft tot op de dag van vandaag één van de belangrijkste locaties voor de ze internationale sport. Samen met Wimbledon en de Wembley Arena is de Holmenkollen Ski Jump 's werelds meest bezochte sportinrichting.

Toch had de ski jump in 'Holmenkollen' één van de kleinste heuvels in bekertoornooien. In september 2005 had de Internationale Ski Federatie besloten dat de huidige heuvel niet meer voldeed aan de normen om de stad in 2011 the 'Nordic World Ski Championships' 2011 te laten organiseren. In december 2005 stemde de directie Cultureel Erfgoed Noorwegen in met de sloop van de skischans en in april 2007 kondigde Oslo een internationale architectuurwedstrijd aan voor een nieuwe skischans. JDS won deze open oproep en versloeg hierbij 103 andere architectenbureaus.

In plaats van een reeks verspreide paviljoens te ontwerpen, verenigt JDS al de verschillende voorzieningen in één holistische vorm: de cabines voor de jury, de commentatoren, de trainers, de koninklijke familie, de VIP's, de windschermen, de circulaties, de hal, de ingang van de arena en de arena zelf, de lounge voor de skiërs, de souvenirwinkel, de toegang tot het bestaande museum, ... De bereikte eenvoud verbetert enerzijds de focus van de skiërs en anderzijds de ervaring van de toeschouwers.

Villa Stenersen ¹³

bouwjaren 1937-1939

Tuengen Allé 10, Oslo

Arne Korsmo

Villa Stenersen wordt beschouwd als één van de belangrijkste werken van de Noorse modernistische architectuur. Het huis werd ontworpen voor Rolf Stenersen, bankier, schrijver en kunstverzamelaar, met een duidelijke knipoog naar Le Corbusier's puristische Villa Savoye en Pierre Chareu's Maison de Verre. In de eerste plaats deed de modernistische woning dienst als privéwoning voor de familie Stenersen. Verder vormde deze ook het kader voor uitgebreide kunstcollecties.

In 1974 schonk Rolf Stenersen de woning aan de Noorse staat, met als uitdrukkelijke wens dat de villa zou dienen als ambtswoning voor ministers of als representatieruimte voor staatsgelegenheden. Er hebben nauwelijks ministers onderdak gezocht, waardoor de woning lange tijd leegstond. In 1999 richtte men een commissie op om een nieuwe functie te bedenken voor de villa. Sindsdien vinden er vergaderingen en seminars plaats, georganiseerd door Norsk Form, waarbij de nadruk ligt op design en architectuur.

Aker Brygge & Tjuvholmen 14

bouwjaren 1986-1998

Aker Brygge, Oslo

Tjuvholmen, Oslo

Aker Brygge is samen met Tjuvholmen een winkel- en uitgaansgebied in de haven van Oslo. Het gebied ligt ten westen van een uitloper van de Oslofjord. Tot 1982 bevond zich op deze plaats een scheepswerf. Het gehele gebied is in vier fasen tussen 1986 en 1998 opnieuw bebouwd met voornamelijk winkels, kantoren, horeca en een bioscoop.

Astrup Fearnley museum 15

bouwjaren 2006-2012

Strandpromenaden 2, Oslo

Renzo Piano B.W., Narud-Stokke-Wiig

Het Astrup Fearnley Museum is een particuliere stichting die opende in 1993. Het museum werd gefinancierd door liefdadigheidsstichtingen zoals de Thomas Fearnley Foundation en de Heddy en Nils Astrup Foundation.

Het ontwerp van Piano, gelegen op de oever van de Oslofjord, bestaat uit twee door het water gescheiden helften. Het gebouw is opgebouwd uit hout en voorzien van een dubbel gebogen glazen dak. Het museum heeft een badstrand en een beeldentuin die langs de oevers van de fjord liggen. Renzo Piano maakte eveneens een ontwerp voor een bijbehorende uitkijktoren die uitzicht op Oslo biedt.

De collectie van het museum omvat moderne Noorse werken, maar ook internationaal werk van onder andere Jeff Koons, Damien Hirst, Olafur Eliasson, Richard Prince, Cindy Sherman en Cai Guo-Qiang.

Hedmarksmuseet ¹⁶

gebouwd: 18^e eeuw

verbouwd 1: 1967-1979, 2: 2001-2005

Strandvegen 100, Hamar

Sverre Fehn

Het Hedmark museum bestaat uit drie grote delen. Eerst is er de 18^e eeuwse hoeve, gebouwd op en met de resten van de middeleeuwse bisschoppelijke boerderij. Dit gedeelte is reeds tussen 1967 en 1969 gerestaureerd door Sverre Fehn. Vanaf 2001 zijn enkele tijdelijke constructies vervangen door permanente afschermingen voor de onderliggende ruïnes. Ook deze delen zijn van de hand van Sverre Fehn. Op het uiteinde van het schiereiland ligt de kathedraalruïne. Die werd in 1998 overdekt door Lund & Slaatto.

Sverre Fehn over zijn ingreep: "In architectonic terms, we are the eternal passers-by. We walk in and out of buildings and towns, impressed by edifices and squares, but ourselves making no impression. But suddenly, at the end of the 1960s, confronted with nothing but an old barn and a few medieval ruins, one has to reconsider. How to make such a place yields its secrets, how to create a visible record of 1000 years of history."

Fehn heeft in zijn ontwerpen bijzondere aandacht voor licht, materialen en de natuur van zijn geboortestreek. Het werk van de Noorse architect wordt vaak bestempeld als poëtisch. Een gedicht moet een evenwicht vinden tussen de gedachten en de taal. Zo werkt het ook in de architectuur: een evenwicht tussen het idee en het bouwwerk.

Glazen overkapping ¹⁷

ruïne middeleeuwse kathedraal Hamar

bouwjaar 1998

Strandvegen 100, Hamar

Lund & Slaatto

De 'Hamar Cathedral', gelegen op het hoogste punt van de kaap in Mjøsa, werd gebouwd naar aanleiding van de oprichting van de bisschopszetel in 1152. De van oorsprong Romaanse kathedraal is opgetrokken in lokaal ontgonnen kalksteen. Doorheen de jaren werden er verschillende elementen in gotische stijl toegevoegd.

Een hevige brand in 1567 vernielde de kathedraal. Doorheen de eeuwen werden er verschillende pogingen ondernomen om de schade, veroorzaakt door de brand, te herstellen, maar deze inspanningen liepen uit op niets. De kathedraal werd een verlaten plek. De bouwmaterialen werden gebruikt voor andere gebouwen in de buurt. Tegen het einde van de negentiende eeuw kwam er een einde aan de plunderingen. Het enige wat nog restte, waren een aantal kolommen en bogen langs het gangpad.

In 1987 werd er een prijsvraag uitgeschreven om de historische resten te beschermen tegen verdere vertering. De architecten Kjell Lund en Nils Slaatto bouwden een tent van glas en staal over de ruïne. De nok van de glazen constructie heeft dezelfde afmeting als het oorspronkelijke gewelf, zodat je als bezoeker een idee krijgt van de omvang van de kathedraal. De scheluwvlakken aan de zijkant omvatten de asymmetrische bouw van de oude kathedraal.

Hamar Rådhus ¹⁸

bouwjaar 2000

Vangsvegen 51, Hamar

Snøhetta

De Noorse stad Hamar neemt, sinds ze de Olympische Winterspelen van 1994 heeft ontvangen, gestaag in belangrijkheid toe. In 1997 werd een wedstrijd uitgeschreven voor de bouw van een nieuw gemeentehuis om het voorkomen van de stad te versterken.

Het nieuwe stadhuis, ontworpen door de architectengroep Snøhetta, ligt in het centrum van Hamar en wordt diagonaal op het stadsplein ingepland. Zo sluit de publieke buitenruimte van het plein beter aan op de bestaande context.

Bronnen:

- De Saeger, R. (2009). Jarmund & Vignsnaes, Lost in nature. archipelvzw.be/agenda/107
- Helsing Almaas, I. (2010). Resisance and precision: An interview with Jarmund Vignsnaes Arkitekter. www.architecturenorway.no/stories/people-stories/jarmundvignsnaes-08/
- ArchDaily. (2009). DogA: JSA. www.archdaily.com/18245/doga-jsa/
- Hjemdal, T. I. (2010). Interview with Jan Olav Jensen and Borre Skodvin. www.conditionsmagazine.com/archives/1584
- Vai. (2013). Rotor en Criticat worden curator van de Oslo Architecture Triennale. www.vai.be/nl/nieuws/rotor-en-criticat-worden-curator-van-de-oslo-architecture-triennale
- Boeri, S., Insulza, F. (2009). Bosco Verticale. www.stefano-boeri-architetti.net/?p=3209
- www.thefreelibrary.com/Publishing+Office,+Oslo,+Norway-a0196017485
- Stocklo, Archipel, archipelvzw.be/archief/download/publicatie/71
- Arkitektur N. (2008). National Museum-Architecture, Oslo. www.architecturenorway.no/projects/culture/architecture-museum-2008/
- Helsing Almaas, I. (2010). "People have to be strong to cope with good architecture": an interview with Sverre Fehn. www.architecturenorway.no/stories/people-stories/fehn-97/
- Rady, N. Slimplexity (2012) A Glimpse inside the Hive Mind of Snøhetta, Architecture Ireland, 264, p. 16-18
- www.mvrdr.nl/projects/bjorvika_barcode/#
- www.lpo.no/urbanisme/soerenga-article100-134.html
- JDS. (2011). Holmenkollen Ski Jump. jdsa.eu/hop/
- Bokern, A. (2008). Change of Plot: Julien de Smedt & JDS. www.anneke-bokern.com/pdf/JDS.pdf
- Johnsen, E., Solbakken, B. (2009). Early Modernism in Oslo, www.eahn.org/wp-content/uploads/2012/05/Newsletter_2009-3_lowres.pdf
- www.dearchitect.nl/nieuws/2012/09/28/kunstmuseum-door-renzo-piano-opent-in-oslo/kunstmuseum-door-renzo-piano-opent-in-oslo.html
- KULeuven (2000) Hamardomen. dynamo.asro.kuleuven.be/DYNAMOVI/prodata/project_105/files/page2.htm
- Norwegian government (2009) The government should safeguard cultural environment and building heritage. *architectur. now*, august/2009, pp. 50-56.
- www.regjeringen.no/upload/KKD/Kultur/Rapporter%20og%20utredninger/KKD_architecture.now.pdf
- Van Hoek, R. (2007). Sverre Fehn. www.architectenweb.nl/aweb/archipedia/archipedia.asp?ID=571
- Huxtable, A. L. (1997). The Paradox of Sverre Fehn. www.pritzkerprize.com/sites/default/files/file_fields/field_files_inline/1997_essay.pdf
- www.snoarc.no/files/1202846669-filename.pdf
- Wikipedia

Noorse Architectuur en Design

Noorwegen is bij het brede publiek gekend als een land van weidse valleien, fjorden en watervallen, dit alles ver weg van het stadsgewoel. Buitenlandse toeristen spreken je aan op de gekende beelden van de midzomernacht of de donkere dagen tijdens de wintermaanden. Het is een sfeerbeeld waarin dit Noorse landschap onlosmakelijk verbonden wordt met de blokhut en met de middeleeuwse houten staafkerk. Zelfs vandaag inspireren deze gebouwen nog velen en wordt de belevingswereld vaak teruggebracht tot de herkenning van het samensmelten van het gevoel van beschutting en het mysterie van het 'donkere licht'.

Noorwegen is daarenboven een enorm uitgestrekt land. Afstanden spreken pas tot de verbeelding als men weet dat de directe afstand tussen het meest noordelijke punt en het meeste zuidelijke punt ongeveer overeenstemt met de afstand tussen dit meest zuidelijke punt en Rome. Elke reiziger weet dat vanaf dit zuidelijke punt van Noorwegen tot Rome talrijke lokale tradities bestaan, elk met hun specifieke architecturale 'présence'. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de loop van de geschiedenis, binnen de Noorse uitgestrektheid, eveneens zeer lokale en gevarieerde bouwtradities zijn ontstaan. Meer nog, het Noorse binnenland werd gedurende eeuwen nauwelijks ontsloten en het leven speelde zich af binnen de omsluitende valleigebieden. Boerenfamilies leefden min of meer geïsoleerd van elkaar, wat ertoe leidde dat lokale tradities zich gedurende lange tijd 'ongeschonden' hebben gehandhaafd. In een aantal streken – zoals in Setesdal – werd zelfs tot laat in de 19e eeuw, de lokale eigenheid zeer levendig gehouden in gebouwen, gebruiksvoorwerpen en klederdrachten. In deze vallei zijn dan ook de meest authentiek bewaard gebleven voorbeelden van het rurale Noorse leven terug te vinden.

Eén kenmerk hebben deze diverse tradities echter gemeen. Gebouwen in de dorpen en zelfs in steden werden overwegend opgetrokken uit hout – het materiaal dat ten overvloede in de leefwereld van elke Noor aanwezig is. De toepassing van dit materiaal kenmerkt hoofdzakelijk de zogenaamde volksarchitectuur van Noorwegen.

De Noorse volksarchitectuur. De rurale context.

De Noorse volksarchitectuur wordt binnen de rurale context gekenmerkt door de kleine afzonderlijke gebouwen die zich op één of andere manier clusteren rond een open binnenplaats of langsheen een landweg. Op die manier wordt het leven binnen een boerderij - een 'gardstun'- georganiseerd. Bij nader toezien valt het op dat een aantal gebouwtjes een bijzondere functie hebben. In het ene worden bv. de woonvertrekken ondergebracht, het andere is een schuur en nog een ander optrekje staat met een pronkerige mysterieuze fierheid te midden de hele nederzetting. Elkeen heeft daarenboven een bijzondere naam. Zo spreekt men resp. van een 'stue', een 'låve' en een 'loft'.

De basis voor de constructie van al deze houten gebouwen bestaat uit een stapeling van horizontale boomstammen. Men kan de indruk krijgen dat dit principe leidt tot simpele en zelfs banale constructies. Maar schijn bedriegt! Dit eenvoudig concept, dat bestaat uit een combinatie van twee evenwijdige horizontale boomstammen met loodrecht hierop twee andere evenwijdige horizontale boomstammen leidt tot een systematische stapeling die een – meestal rechthoekige – ruimte afsluit. Deze techniek wordt in de houtarchitectuur omschreven als 'blokbouw'. In een meer ontwikkelde vorm, als symbool van een lokaal gekoesterd vakmanschap, leidt deze stapeling tot een verstrengeling van balken met een sierlijk uitgesneden overkraging. Deze bouwwijze heeft zelfs tot op heden haar deugdelijkheid bewezen

en vindt in de gekende 'blokhut' nog een actuele toepassing.

In een aantal opmerkelijk gedecoreerde gebouwen wordt nog een andere techniek aangewend. In combinatie met de eerder beschreven blokbouwtechniek wordt, bij de constructie van de voorbouw – de 'veranda' zo men wil – van de 'stue' en de uitbouw van de 'loft', de techniek van een 'raamwerk' toegepast. Het laatst genoemde soort gebouw heeft niets te maken met wat vandaag populair als een 'loft' wordt gedefinieerd. In oorsprong zijn dit kleine schatkamers waar de plaatselijke boerengemeenschap hun meest kostbare bezittingen in onderbrachten en die in geval van vijandelijke aanvallen zelfs als laatste verdedigingspost fungeerden. Omwille van al het kostbare dat door deze gebouwen diende gevrijwaard te worden, werden ze als machtssymbolen van de lokale gemeenschap beschouwd. De 'loft' werd daarenboven opgetild van de bodem en op rotskeien geplaatst, vaak ook ter bescherming tegen het ongedierte. Rijkelijke sculpturen sieren de gevels van deze kleinoden en geven tot op de dag van vandaag een zekere status aan de plaatselijke gemeenschap.

De toepassing van dit raamwerk vindt zijn oorsprong in de zogenaamde 'staafbouw' met de houten 'staafkerken' als voorbeeld. Daar waar de ontwikkeling van de blokbouw, in al zijn varianten, een verspreid karakter vertoont over diverse Noord- en Zuid-Europese landen, wordt de staafkerk als typisch Scandinavisch, meer zelfs, als Noors omschreven. Met de kerstening van de noordelijke contreien in de periode 1000 - 1100 kende men ook de ontwikkeling en de bloeitijd van deze bouwwerken vanaf de 10^e eeuw tot laat in de middeleeuwen.

De basis voor de zgn. staafbouw is de 'palissadebouw'. Het is de techniek waarbij een gesloten wand ontstaat door middel van verticale boomstammen die naast elkaar in de grond werden geheid. Het was een kwetsbare techniek waarbij het deel van de boomstammen in de grond snel weg-

rotte. Men vond een oplossing voor dit euvel door eerst een stevige balk op wat rotsen te leggen waarop verder een raamwerk van verticale kolommen en horizontale liggers werd opgebouwd. In een verdere evolutie ontstaan ingenieuze knooppunten die dit raamwerk tot een solide structuur maken en waarbij dit draagkader verder kan worden ingevuld met verticale panelen.

De mysterieuze donkere ruimten van de staafkerken met hun halfopen rondgang en hun gedecoreerde deuren, waarop verstrengelde figuren met mythologische draken zijn uitgesneden, vormen een hoogtepunt in de verdere ruimtelijke uitbouw van dit constructief principe. Bij het interieur roepen de spantstructuren die het dak ondersteunen een heel eigen sfeer op. Turend in deze donkere dakruimte wordt het beeld van een omgekeerd vikingschip zeer levendig. Aan de buitenkant suggereert de 'staafkerk', zoals deze van Heddal of Borgund, met een opeenstapeling van torentjes en daken, versierd met drakenkoppen, een wereld waarin de mythologische verhalen, zoals ze voorkomen in o.a. de Edda, een tastbaar gezicht verkrijgen.

Voorbeelden van al deze lokale bouwtradities zijn te vinden in de boerderijen die in het landschap nog steeds bewaard zijn gebleven en in de zeldzaam overgebleven staafkerken die de tand des tijds hebben overleefd. Het is de verdienste van onder meer monumentenzorg - 'Riksantikvaren' en de talrijke openluchtmusea dat heel wat lokale 'ensembles' van gebouwen in situ gevrijwaard zijn en, mits aanpassing aan het huidige comfort, in hun oorspronkelijke bestemming als boerderij heden nog functioneren. De staafkerken waren een heel ander lot beschoren. Daar waar in de middeleeuwen ruim 1000 van zulke kerken verspreid over Noorwegen werden opgetrokken, blijven er vandaag nauwelijks 28 exemplaren van over. Zij worden als 'kroonjuwelen' behandeld en zijn toeristische toppers.

Twee wetenschappers verdienen hier een bijzondere plaats voor hun bouwhistorisch onderzoek

dat ze, gedurende meer dan een halve eeuw, hebben uitgevoerd. Arne Berg - met zijn publicaties over de profane middeleeuwse houtbouw - en Håkon Christie - met de studie van de middeleeuwse staafkerken en bij uitbreiding de beschrijving en onderzoek van de middeleeuwse kerken in het algemeen - hebben baanbrekend werk verricht. Hun publicaties zijn actuele standaardwerken en vormen de basis voor de verdere inventarisatie van dit patrimonium. In de studie van dit Noorse werelderfgoed vormen zij de onvervangbare schakels tussen de historische referenties met onder meer I.C. Dahl, L. Dietrichson, H. Vreim en R. Hauglid en de huidige generatie onderzoekers die in de diverse instituten en centra werkzaam zijn.

Bijzondere aandacht verdienen eveneens de talrijke openluchtmusea die veelal de lokale tradities uit de plaatselijke valleien – de zgn. ‘dalen’ – op een zowel wetenschappelijk als toeristisch aantrekkelijke wijze presenteren door middel van de gebouwen en de talrijke gebruiksvoorwerpen. Met dit laatste wordt het Noorse design - zonder dat dit woord in die tijd reeds bestond - geïntroduceerd. Waar de meeste openluchtmusea de lokale eigenheden tonen, is het Norsk Folkemuseum Bygdøy, nabij Oslo, beroemd om een collectie van gebouwen uit diverse Noorse regio's. Dit openluchtmuseum, gesticht in 1894, opende officieel in 1902 en is, binnen Europa, één van de oudste in haar soort.

De stedelijke context.

De typisch houten gebouwen kenmerken niet alleen het platteland. Ook in de middeleeuwse handelscentra werden heel wat gebouwen opgetrokken in hout. In steden zoals Trondheim spreekt men over de ‘houten paleizen’ met het koninklijk verblijf, de Stifsgården (1774-1778) - midden in de stad opgetrokken - als bekendste voorbeeld. Bergen, Stavanger, Kongsberg, ... het zijn maar enkele namen van de talrijke steden die in hun toeristische routes nog steeds de rijkdom van deze eeuwenoude houttraditie tonen.

Zelfs in de meest urbaan ontwikkelde stad Oslo herinneren nog enkele centraal gelegen gebouwen aan het historische belang van deze bouwwijze. Graag brengen we uit deze stad ook de minder bekende beelden voor ogen van de schilderachtige woningen in de wijk Kampen nabij Tøyen en de woningen die opklimmen langsheen Tellhusbakken in Oslo dat naar het Vår Frelsers Gravlund leidt. Dit laatste is de erebegraafplaats, dat als een intiem park is ingericht. Kuierend langsheen de graven van beroemde Noren zoals Edvard Munch, Henrik Ibsen, Bjørnsterne Bjørnson, Henrik Wergeland, ... wordt het culturele erfgoed van dit land ingevuld met concrete namen en beelden.

De zogenaamde volksarchitectuur was uiteraard ook onderhevig aan de tijdsstromingen en vormde ten aanzien van de meer representatieve gebouwen een belangrijk deel van wat binnen de gekende stijlen vanaf de Romaanse periode tot het classicisme uitgebouwd werd. In heel wat beschrijvingen vindt men talrijke voorbeelden van gebouwen die getuigen van de Europese stromingen die ook de Noorse gebieden hebben beïnvloed. Om een idee te krijgen van diverse wederzijdse ‘bestuivingen’ tussen enerzijds de Scandinavische regio's en anderzijds de Centraal-, Oost- en Zuid-Europese landen geldt als referentie ‘De Geschiedenis van Europa’ van de Noorse schrijver en journalist Karsten Alnæs. De Nederlandse vertaling (2004-2007) in 4 delen van de oorspronkelijk Noorse studie (2003-2006) overspant de tijd tussen 1300 en heden en geeft een inzicht in de diverse Europese politieke, maatschappelijke en culturele stromingen met belangrijke uitwijdingen naar de Scandinavische geschiedenis.

De Nidarosdom, een gotische kathedraal in Trondheim, verdient zeker de aandacht. Deze is gebouwd vanaf 1070 en was vermoedelijk rond 1300 voltooid. Zij is de meest noordelijk gelegen gotische kathedraal in Europa en tevens één van de grootste in haar soort. De middeleeuwse Noorse koningen vonden er hun laatste rustplaats en in 1905, bij de onafhankelijkheid van het land, werd koning Håkon VII er tot eerste koning van

het moderne Noorwegen gekroond. Wat deze kathedraal met België bindt is het feit dat de laatste katholieke aartsbisschop die er resideerde, Olav Engelbrektsson, werd genoodzaakt in 1537, na de opkomst van de Reformatie in deze Noordelijke contreien, de stad en zelfs het land te verlaten. Hij werd verbannen naar de toenmalig Zuidnederlandse stad Lier, nu deel uitmakend van Vlaanderen. Hij overleed er op 7 februari 1538 en een gedenkplaat in de laat gotische St.Gummaruskerk van Lier, onthuld door het Noorse en Belgische koningspaar in 2003, herinnert aan zijn toenmalige kortstondige aanwezigheid in deze stad.

Vanaf de Jugendstil een heel part verhaal! Een Europese schakel.

In de periode rond 1900, toen in belangrijke Europese steden zoals Parijs, Barcelona, Praag, Wenen en Brussel volop geëxperimenteerd werd met de zgn. Art Nouveau of Jugendstil, werden in steden zoals Oslo en Trondheim eveneens pareltjes van deze architectonische vernieuwing gerealiseerd. Europa werd ervaren als één grote smeltkroes en Noorwegen had daarin haar plaats veroverd.

Dankzij het baanbrekend werk van de Noorse kunsthistoricus Stephan Tschudi Madsen (1927 – 2007) werd de Art Nouveau vanuit een Europees perspectief onder de brede aandacht gebracht. Hij publiceerde in 1955 zijn meesterwerk 'Sources of Art Nouveau' dat, met vele herdrukken, nog steeds als een actueel standaardwerk kan worden beschouwd. Met enige nederigheid moet worden toegegeven dat het mede dankzij zijn pionierswerk is, dat in onder meer Brussel de gebouwen van Victor Horta en zijn tijdgenoten heden ten dage kunnen bezocht worden. In zijn eigen land bracht hij de meesterwerken van onder meer Henrik Bull onder de aandacht. Hij herkende in de Noorse Art Nouveau een heel koppige en zelfstandige karaktertrek. Madsen noemde, specifiek voor

Noorwegen, deze kunststroming de 'drakenstijl' waarmee de verwantschap met de eigen Noorse middeleeuwse versieringen op onder meer de staafkerken, als inspiratiebron werd aangegeven.

Gebouwen als het Historisk Museum (1897-1902) en het Nationaltheatret (1890-1899), beide ontworpen door Bull, zijn exemplarisch en verdienen een hoofdstuk in de internationale Art Nouveau geschiedenis. Een rondwandeling doorheen Oslo leert nog andere geheime plaatsjes. Sehesteds plass, vlakbij de Universitetsgate, is een voorbeeld van hoe in de 19^e eeuw een concept van stedelijke pleinen essentieel deel uitmaakte van het globaal urbaan en burgerlijk denken. Op een andere plaats, in de schaduw van het koninklijk park, in de wijk 'Homansbyen', kan men op een heerlijke lentedag rondsletteren en de laat 19^e eeuwse burgerwoningen bewonderen. Het straatbeeld van Oscarsgate en Josefinesgate laat de bezoeker niet los en brengt met de talrijke hoektorens en de gevelversieringen het burgerlijk karakter van die tijd tot leven. Bij het einde van de centrale parkaanleg langsheen de Karl Johansgate is tenslotte het parlamentsgebouw – de 'Storting' – een zoveelste eerbewijs aan de Art Nouveau.

Ook in Trondheim tonen voorbeelden als de Nordre gate 9 (1903 - architect Karl Norum) en het prestigieuze gebouw 'E.C.Dahls Stiftelse' (1908 - Johan Christensen, Johan Osness en Lars Solberg) aan dat rond de eeuwwisseling de internationale beïnvloeding herkenbaar was tot ver in het noorden. Een kostbaar kleinood is eveneens te vinden in het KunstindustrieMuseum van Trondheim, waar eind 2007 de gerestaureerde 'Henry Van de Velde kamer' werd heropend. De aanwezigheid van Van de Velde zou ons tot bij zijn vriendschap met de Noorse schilder Edvard Munch brengen en de verwevenheid van talrijke Europese stromingen van die tijd verklaren.

Een apart verhaal vormt Ålesund, verdoken in de fjorden aan de westkust. Na een brand in 1904, waarbij grote delen van het stadje in de as werden gelegd, werd dit grotendeels in Jugendstil herop-

gebouwd met Europese steun 'avant la lettre'. De Duitse keizer Wilhelm II liet vaklui en materiaal per schip overkomen en in een recordtijd herrees een nieuwe stad. De oude apotheek huisvest nu een centrum van Jugendstil en toont de geschiedenis van de wederopbouw en bloei van deze stad.

De moderne tijd.

In de jaren dertig tot eind jaren vijftig van vorige eeuw hebben architecten zoals Arne Korsmo en Arnstein Arneberg & Magnus Poulsson, bijzondere 'monumenten' nagelaten binnen het modernisme.

Arne Korsmo is met de woning 'Stenersen' (1937-39) in Oslo een voorbeeld van zulke modernistische aanpak. Deze toeristische 'must' kan, mits afspraak met 'Norsk Form', bezocht worden. En wie kent er niet het bakstenen stadhuis (1950) van Oslo van de hand van het architectenteam Arneberg & Poulsson? Elk jaar kunnen miljoenen televisiekijkers het interieur van de grote ontvangsthal bewonderen bij de uitreiking van de Nobelprijs voor de Vrede. Ook in het UNO-gebouw in New York zien we nog regelmatig via de nieuwsberichten het interieur van de 'Security Council Chamber' eveneens van de hand van Arneberg.

Andere protagonisten binnen het modernisme zijn Lars Backer, en Gudolf Blakstad & Herman Munthe-Kaas. Met het restaurant Ekeberg (1929) dat uitkijkt over Oslo trad architect L. Backer in het voetspoor van de Europese modernisten. Toen hij op amper 38 jarige leeftijd stierf, had hij met het Skansen restaurant (1927), het eerste modernistische gebouw in Noorwegen, en de 'Horngården' (1928), de eerste hoogbouw in Oslo, reeds naam gemaakt als de functionalist in Scandinavië. Met het 'Kunsternes hus' (1930) hebben Blackstad & Munthe Kaas een eigen karakter gegeven aan het modernisme in Noorwegen. Het ligt ten noorden van het 'Slottsparken' langsheen de Wergelandsveien en is een aanrader op de tocht doorheen deze tijdsstroming.

Vanaf de jaren '60.

Het modernisme heeft voor heel wat aanstormend talent de weg geëffend voor een verdere ontwikkeling die aansluit bij internationale bewegingen maar die tegelijkertijd een eigen Noors verhaal blijft schrijven. Op één van deze figuren, Sverre Fehn, komen we apart en uitgebreider terug. In de jaren '60 en '70 hebben ontwerpbureaus zich meer en meer in grotere teams georganiseerd. Het werd ook de tijd waarin de industriële omwenteling – van een ruraal land naar een hoogtechnologisch land, gebaseerd op de ontginning van aardgas en olie – stilaan ingang vond en op een bepaald ogenblik zelfs tot een bruuske vooruitgang aanleiding gaf. Noorwegen was niet langer het geïsoleerde buitenbeentje, maar werd een belangrijke internationale partner in de discussie rond de nieuwe handelsproducten zoals energie en informatica.

Eén van de toonaangevende ontwerpteams uit deze periode is Kjell Lund & Nils Slaatto. In heel hun oeuvre is één constante aanwezig: het authenticiteit zoeken naar de wijze waarop vanuit een traditie een eigentijdse ruimtelijke context kan worden opgebouwd die de nieuwe technologische innovaties als maatschappelijke partner herkent en tevens de zorg om het ecologische evenwicht niet uit het oog verliest. Dit gaat vaak gepaard met een technologisch vernieuwend denken waarin de kwaliteiten van de materialen – hout, beton of staal – maximaal tot hun recht komen. Drie voorbeelden van dit ontwerpteam zijn daarbij toonaangevend met name de 'St.Hallvardkerk' (1958-1966 en 1990 – 1992) in Oslo, het kantoorgebouw van 'Det Norske Veritas' (1972-1976) in Høvik en de overkapping van de ruïne van de middeleeuwse kathedraal in Hamar (1998).

De architectuur blijft ook een eigen hoofdstuk opeisen rond het werk van Sverre Fehn. In het hedendaagse internationale architectuurdebat overspant hij een oeuvre van meer dan een halve eeuw waarin traditie en innovatie worden verenigd: van het Noorse paviljoen op de Expo '58 te Brussel

tot en met zijn laatste realisatie van het nieuwe architectuurmuseum in Oslo (2008). Sverre Fehn (1924) geniet van alle Noorse architecten de meeste internationale bekendheid en erkenning. Talrijke internationale prijzen vielen hem dan ook te beurt. In 1997 ontving hij de 'Pritzkerprice', een erkenning die mag vergeleken worden met een Nobelprijs voor architectuur.

Arne Korsmo was zijn leermeester; hij werkte in 1954 in Parijs bij de Franse architect Jean Prouvé en liet zich inspireren door de voorbeelden van Le Corbusier. Zijn internationale doorbraak kwam er met zijn ontwerp uit 1956 voor het Noors Paviljoen op de Wereldtentoonstelling van 1958 in Brussel. Later ontwierp hij ook het paviljoen voor de Biennale in Venetië (1962) en het Hamar Bispegard Museum in Hamar (1967-1979). Dit museum mag beschouwd worden als één van zijn hoogtepunten en markeert hoezeer hij zijn persoonlijke stempel drukte op de hedendaagse Noorse architectuur los van de zoveel cliché's in de internationale voorbeelden. Later wordt dit curriculum aangevuld met het Noorse Gletsjermuseum (1991) in Fjærland, het Aukrust Centrum (1996) in Alvdal, het Ivar Aasen Centrum (2000) in Ørsta en het Noorse Museum voor Fotografie (2001) in Horten. Zijn laatste werken zijn het Architectuurmuseum op Bankplassen in Oslo (2008) waarbij het classisistische bankgebouw (1830) van Grosch wordt aangevuld met een expositieruimte van Fehn. Grosch en Fehn – een intensere architectuurconfrontatie, kan men zich nauwelijks voorstellen.

In het hartje van Oslo werd in 2008 eveneens het bureelgebouw van de uitgeverijen Gyldendal en Cappelen geopend. Achter de historische gevels aan de Sehestedsplass en de Universitetsgate werd een centraal ingesloten bouwblok overkapt door middel van betonnen lichtkokers. Dit sculpturaal dakwerk doet herinneren aan het meesterwerk van Le Corbusier in de kapel van Ronchamp. Op die manier ontmoet Fehn in zijn laatste werk zijn leermeester uit zijn Franse studietijd. Het werk van Fehn omvat ook een groot aantal particuliere woningen, waaronder Villa Busk in Bamble (1990),

die kort na de voltooiing op de monumentenlijst werd geplaatst.

Fehn heeft talrijke jonge ontwerpers geïnspireerd. Architecten als Jan Olav Jensen en Børre Skodvin zijn bijzonder schatplichtig aan zijn denken. Met hun stedelijk bouwblok in Trondheim (2005) tonen zij op een 'koppige wijze' hoe binnen een historische context een eigentijdse invulling kan worden ingebracht. Andere realisaties van deze groep zijn de Mortensrud kerk (1998) nabij Oslo en het Cisterciënzer klooster op het eiland Tautra (2006). Hun stijl is zoals deze van Fehn, niet onder te brengen in een brede stroming, maar zij bewaren een eigenzinnige benadering van hoe architectuur telkens opnieuw authentiek kan zijn.

Ook het werk van het team Einar Jarmund/ Håkon Vignæs vindt zijn oorsprong in de ideeën van Fehn. Deze was in de jaren '80 hun leermeester aan de Architectuurschool (AHO) in Oslo. Het was voor hen een bijzondere uitdaging om een oud industrieel pand tot een eigentijdse architectuurinstituut (2001) om te bouwen. Met het kantoorgebouw voor het Ministerie van Defensie (2006) tonen zij vanuit een hedendaagse vormtotaal hoezeer een historische omgeving in een actuele context kan worden omgetoverd.

Wanneer het werk van Sverre Fehn en zoveel leerlingen van hem zich hoofdzakelijk in Noorwegen concentreert, dan hebben andere jonge architecten de laatste twee decennia zich meer en meer toegelegd op internationale realisaties gekoppeld aan verwezenlijkingen in eigen land. Hierbij is het ontwerpteam, samengebracht in het bureau Snøhetta, toonaangevend. De bouw van de bibliotheek in het Egyptische Alexandria (1995-2001) en de roemruchte verwezenlijking van de opera in Oslo (2000-2008) prijken aan de top van hun palmares. Deze opera wordt nu reeds wereldwijd beschouwd als een voorbeeld van de wijze waarop een universeel complex bouwprogramma, zoals dat van een operagebouw, zich toch kan inpassen binnen de condities van een specifieke omgeving. Het concept is gebaseerd op een ijssculptuur dat

als een eenvoudig maar krachtig signaal uit de fjorden opduikt en aan dit oorspronkelijk verloederd stadsdeel een nieuwe impuls meegeeft. In de komende jaren worden rond deze nieuwe opera een bibliotheek en een museum opgetrokken. Zo zal het werk van de bekende Noorse schilder Edvard Munch in deze omgeving een nieuwe plek vinden.

Deze gebouwen zijn slechts een greep uit talrijke architecturale bezienswaardigheden. Het NAM, het architectuurmuseum in Oslo, is dan ook reeds meer dan dertig jaar actief om, aan de hand van internationale tentoonstellingen en publicaties, de rijke actuele tendensen in de Noorse architectuur kenbaar te maken aan het ruime publiek en aan de vaklui. Hun eerste directeur Elisabeth Seip en later Ulf Grønbold, bijgestaan door Eva Madshus, mogen vermeld worden voor hun onvermoeibaar werk en de internationale uitstraling die zij aan dit museum hebben gegeven.

Naast het ontwerpen van concrete gebouwen vormt het vormgeven van het detail binnen een gebouw, gekoppeld aan een landschappelijke dialoog, een aparte uitdaging. Het Europese voorbeeld bij uitstek van zulke combinatie is te vinden in het project 'Nasjonale Turistveger'. 18 nationale toeristische routes vormen een parcours van ca 1800 km dwars door Noorwegen, met rustplaatsen, uitkijkposten, trappartijen, kunstwerken, ... Het zijn pretentieloze, maar krachtige ontwerpen die de reiziger binnen de gecreëerde architecturale wereld tot zichzelf laat komen en hem als beverd naar de omgeving laat kijken.

Op 23 oktober 2013 organiseert Architectuurwijzer een lezing over dit project.

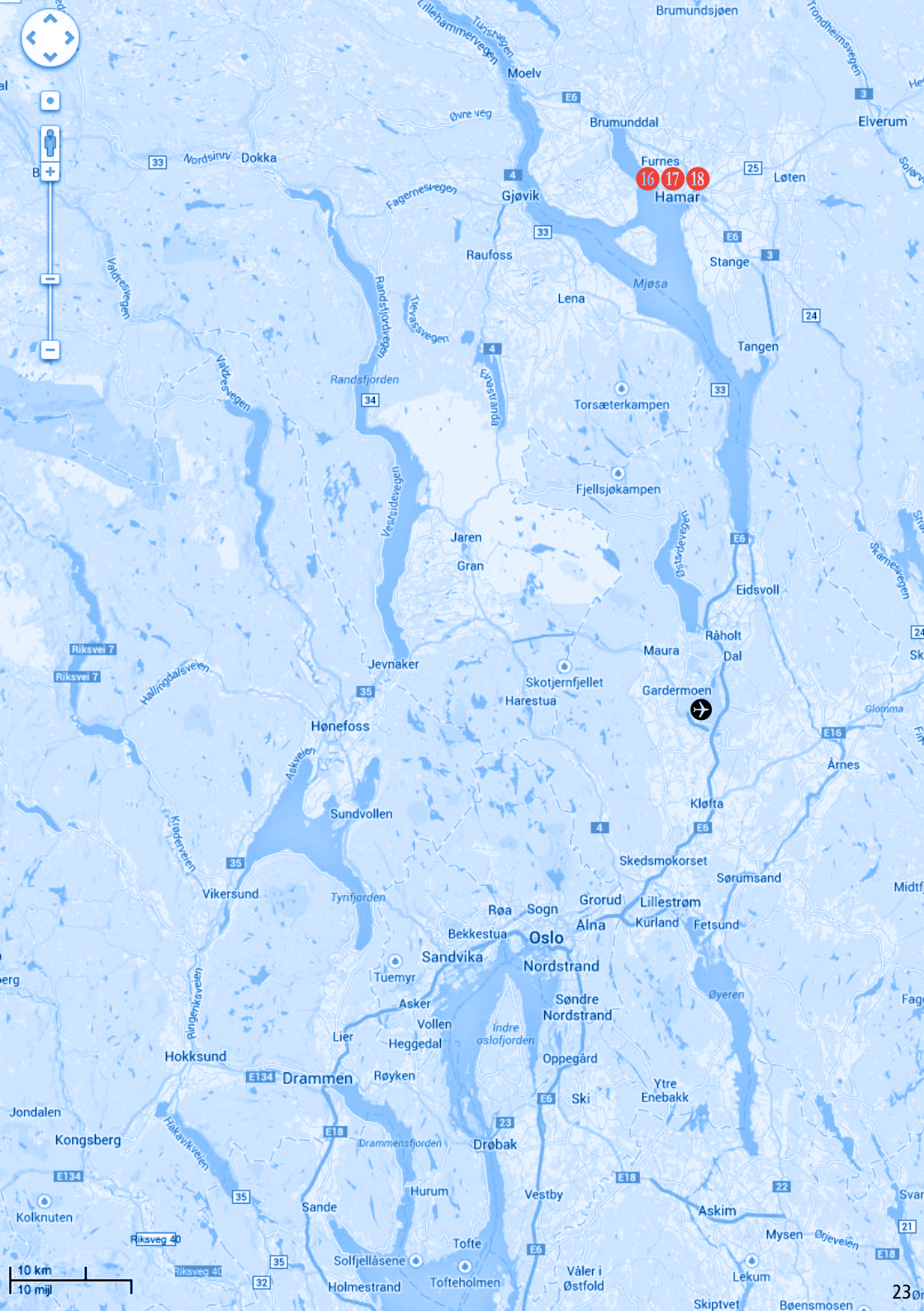
Het merkwaardige aan al deze stromingen is het feit dat architectuur en design onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en als het ware als één hoofdstuk kunnen geschreven worden. In de laatste decennia krijgt design echter ook een meer zelfstandige rol toebedeeld en veroverd het een eigen forum vanuit de stichting 'Norsk Form'. Het resultaat is een verfrissende en verrassende vorm-

geving, een gevolg van een eigen fundamenteel technologisch onderzoek op het vlak van materiaalgebruik en ergonomische studies. De aandacht voor het Noorse design, gerelateerd aan de dagdagelijkse producten die elkeen gebruikt, worden door deze stichting aan het brede publiek voorgesteld. Een bezoek aan dit centrum, getransformeerd door de eerder genoemde architectengroep Jensen en Skodvin (2004) en gelegen langsheen het riviertje Akerselva, is meer dan de moeite waard. Dit centrum illustreert hoezeer Noors design op internationaal vlak reeds gedurende vele jaren een toonaangevende plaats inneemt en de zorg om de eigen ervaringswereld van de mens centraal stelt. De bekende 'trip-trap stoel' van de hand van Peter Opsvik getuigt van deze duurzame standvastigheid. Zelfs onze allerkleinsten rekenen dit meubel tot hun herkenbare en vertrouwde symbolen.

Diverse maatschappelijke dimensies hebben een bijzondere plaats veroverd binnen de stedenbouw, architectuur en design. Het heeft aan Noorwegen een unieke positie gegeven op het internationale forum. Zij moet de ambitie blijven aanscherpen zodat zij haar leidende rol vanuit deze disciplines in het debat rond 'duurzaamheid', 'ecologie' en 'zorg voor mens en omgeving' kan blijven vervullen.

Raf De Saeger

Bron: Archipel. (2009). Stocklo. Brugge: Archipel

VANDERSANDEN
GROUP

DESSO

Eternit

cantilana

STONE
& STYLE
BY EBEMA